

forest stands is lead. The analysis of tendencies on change of maintenance by a manpower and necessities of introduction of effective technologies of cultivation of forests stands is lead. The most effective ways agricultural technicians of care by forest cultures in the age of change to forest cover area are resulted.

Key words: forestry, forestry economic actions, agricultural technician of cultivation of forest stands, forestry-economic parameters.

УДК 911.5

Л.С. КУЛЬБІДА, старший викладач

О.Г. КОРЖЕВІНА, старший викладач

ВНПЗ "Європейський університет"

**ВИЗНАЧЕННЯ СПРЯМОВАНOSTІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПРОГНОЗ
МОЖЛИВОГО СТАНУ І ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНИХ
ЛАНДШАФТІВ ТЕРИТОРІЇ СЕРЕДНЬОГО ПОБУЖЖЯ**

Спостереження за останні роки показали, що проблеми прогнозування стану антропогенних ландшафтів на сучасному етапі вимагають зміщення акцентів при комплексних ландшафтних дослідженнях, зокрема враховуючи значні площі агроландшафтів, слід звернути увагу на всеохоплююче вивчення польових ландшафтів, для яких характерні потужні латеральні(горизонтальні) потоки речовини та енергії, які в значній мірі визначаються діяльністю людини.

Ключові слова: геосистема, ландшафт, агроландшафт, ландшафтний комплекс.

Саме в них ці геопотоки, міжкомпонентні та міжкомплексні зв'язки визначаються антропогенним впливом, який вносить корективи в просторову впорядкованість геосистем цього класу ландшафтів і яка продовжує зберігатися, незважаючи на тривалий час інтенсивного сільськогосподарського використання, а часто і визначає її.

Аналіз досліджень і публікацій. Прогнозними дослідженнями

ландшафтних комплексів займались ряд вчених: О.В. Дєдов [1], Б. Д. Панасенко [2], М. О. Шмагельська [3].

Мета. Дослідити спрямованість трансформації та прогноз можливого стану і функціонування сучасних ландшафтів територій.

Виклад основного матеріалу. Початок нового тисячоліття диктує, а історико-ландшафтний аналіз підтверджують, що подальше раціональне використання ландшафтів можливе в результаті докорінної зміни структурної організації антропогенних ландшафтів двох основних класів - сільськогосподарського та лісового. Оптимально, коли агроландшафти займатимуть 46–50%(проти теперішніх 75–80%) території Середнього Побужжя.

У зв'язку із сучасними змінами температури Північної півкулі і численними експериментальними даними при подвійному збільшенні концентрації вуглекислого газу в атмосфері середня місячна температура січня (і зими в цілому) для досліджуваної території повинна підвищуватися на 2.5° до 2030 року, а середня температура липня і літа в цілому – на 1,5 -2,0°. Що в свою чергу спричинить збільшення суми біологічно активних температур у Середньому Побужжі на 300-350°, а якщо на 2°-на 380-420°. В обох випадках матиме місце зміна балансу тепла і вологи і тому відбудеться поступове, зміщення меж ландшафтних комплексів. В результаті підвищення температури зими в цілому відбуватиметься знищення меж також, що для агроландшафтів має також важливе значення (при вирощуванні озимих культур, підборі сортів тощо)[2].

Скорочення площ агроландшафтів здійснюватиметься лише за рахунок польових ландшафтів. Це єдиний шлях, а тому закономірний. Передбачається скорочення площ сільськогосподарських угідь лише на 30%, але цей показник повинен бути регіонально диференційований. Скорочення площ польових ландшафтів можливе від 22 до 55% у залежності від співвідношення антропогенних ландшафтів інших класів (селитебних, водних, промислових, рекреаційних тощо) в тому чи іншому регіоні. Звільнені площі особливо на крутих (більше 3°) схилах займуть спочатку лучно-пасовищні (до 14-18%) та

садові (4-5 %) ландшафти; решту-лісокультурні насадження.

Структура сільськогосподарських та лісових антропогенних ландшафтів у кожній підзоні, краю та районі повинна бути оптимальною, а значить максимально наближеною до натуральної. На початку двадцять першого століття звичною стала ситуація, коли на просторах в десятки і сотні тисяч гектарів, зайнятих, розораними, сірими лісовими ґрунтами, немає зовсім ні одного лісового масиву. Дуже важливо проблемою для Середнього Побужжя є відновлення узлісь. Ці перехідні від лісу степу дерево – чагарниково – трав'яні смуги знищені протягом останніх сторічч. Їх відновлення або конструювання нових – один із шляхів збереження лісових масивів та раціонального використання польових ландшафтів.

Аналіз прогнозних кліматичних змін дає змогу робити наступні висновки:

- слід чекати не стільки поступового зміщення природних меж агроландшафтів, скільки загальних змін ґрунтового покриву в кожному типі місцевості, причому цей процес часто буде мати різну швидкість в тому чи іншому зональному типі польових ландшафтів. Але, незважаючи на прогнозовані суттєві зміни клімату, основне значення у формуванні властивостей агроландшафту будуть мати антропогенні чинники;

- значних змін зазнають схилі польові ландшафти, в яких поруч зі зміною потужності латеральних геопотоків продовжуватиметься і механічне руйнування (ерозія, дефляція, змив, гравітаційне переміщення по схилу та інше), зокрема схилів надзаплавних терас. Наймасштабніших змін зазнають ті агроландшафти, які розміщені на крутих схилах;

- на плакорах літнє зволоження зросте швидше, ніж температура, і тому коефіцієнт зволоження буде вищим. Для сільськогосподарських культур це буде мати важливе значення – зросте їх врожайність і продуктивність агроландшафту буде вищою;

- прогнозовані зміни температури повітря поступово перетворять польові ландшафти Середнього Побужжя в центральноевропейські(аналог ландшафти

Середньодунайської рівнини). У майбутньому для території регіону буде характерна тепла весна м'яка волога зима з температурами січня близько нуля, тривала тепла осінь. Взимку все частіше проходять циклони з Атлантики, які сприятимуть безсніжній або малосніжній та вологій зимі. Протягом літа частіше будуть проникати тропічні повітряні маси;

- передбачені біокліматичні зміни будуть мати певний вплив на майбутню спеціалізацію сільськогосподарського виробництва на досліджуваній території і це слід врахувати вже в даний час (розширювати площі під виноградники, сади тощо).

Різні сільськогосподарські геосистеми реагують на один і той же зовнішній вплив неоднаково, що визначається їх вибірковою чутливістю до змін середовища, різною стійкістю та ін. Тому в кожному регіоні буде мати місце цілий спектр реагування польових ландшафтів на зміни компонентів природи. Цей спектр обумовлений перш за все рангом геосистеми, часом її формування (чим давніша - тим стійкіша), параметрами зміни компоненту, а особливо інтенсивністю і давністю антропогенного навантаження. Наймасштабніших змін зазнають польові ландшафти лісостепового типу, особливо схилового польового типу місцевості, хоча і на вододілах ці зміни будуть відчутні і помітні, бо антропогенний вплив на них з часом, враховуючи соціально-економічні умови на сучасному етапі розвитку регіонів з часом буде наростати.

Польові дослідження й аналіз перспективних планів розвитку сільського господарства Подільського Побужжя дають можливість зробити висновок, що і в найближчому майбутньому площі польових ландшафтів зменшаться в загальному на 28-32%. Це призведе до збільшення їх контурності та зростання ролі польових мезо- і мікроосередків, особливо у межах схилових, вододільних та плакорних місцевостей. Разом з тим, спостерігаються зародження та розвиток вторинних польових мікроосередкових процесів та часткова активізація тих, що функціонували раніше. До вторинних польових мікроосередкових процесів відносяться часткове засолення ґрунтів або їхнє перезволоження, що визвано надмірним поливом (зрошенням) особливо у межах першої та другої терас

Південного Бугу (Прибузькі Полісся) і недренованих межиріч.[3]

Враховуючи це, подальший розвиток агропромислового виробництва повинен передбачати перехід від високоспеціалізованих господарств до більш диференційованих, полікультурних. Сільськогосподарський ландшафт майбутнього повинен стати більш різноманітним. Його необхідно доповнити луками і пасовищами, лісами та водоймами високорозвинених країнах світу луки та пасовища займають в середньому 22% їх території, а в Україні даний показник значно нижчий і становить 12,6%. В майбутньому площі луків та пасовищ в Україні необхідно збільшити, як мінімум, у 2,7, а лісів - у 1,8 рази.[1]

Висновки. Для цього в найближчий час розорані малопродуктивні землі, еродовані схили балок і річкових долин та інші угіддя, від яких залежить екологічна стабільність агроландшафту, необхідно вивести із ріллі і здійснити на них залуження та інші фітомеліоративні заходи, що дасть можливість відновити їх природні ґрунтозахисні функції.

Література

1. Дедов О.В. Лучно – пасовищні ландшафти та перспективи їх оптимізації // Наукові записки. Серія: Географія. -2001. –Вип. II. –С -68 – 73.
2. Панасенко Б.Д. Прогнозні зміни стану польових ландшафтів Середнього Побужжя в першій половині ХХІ ст. – Наук. зап. ВДПУ. Серія: Географія – Вип.2 – Вінниця:2001. –С58 – 63.
3. Шмагельська М.О. Несприятливі мікросередкові процеси у сільськогосподарських ландшафтах Подільського Побужжя.- Наук. Зап. ВДПУ. Серія: Географія-Вип. 21-Вінниця: 2010.-с.311-317.

Summary

Kulbida L. S., Senior Lecturer, VNPZ "European University"

Korzhevina O.G. Senior Lecturer, VNPZ "European University"

ORIENTATION OF TRANSFORMATION AND FORECAST OF POSSIBLE AND OPERATION OF MODERN LANDSCAPE TERRITORY OF THE MIDDLE BUG REGION

Field landscapes of forest-steppe type, especially vertical field type of territory, endure the most large-scale changes, though these changes will be tangible and obvious for the apportioning of water, because anthropogenic influence on them, taking into account social-economic conditions at the modern stage of regional development, will increase with time.

УДК 630.230:614.256

М.І. Волошин, кандидат технічних наук

М.Д. Кучма, кандидат технічних наук

Г.О. Хаурдінова, науковий співробітник

В.В. Мороз, науковий співробітник

Інститут агроекології і природокористування

ДИНАМІКА СУКЦЕСІЇ В ЛІСОВИХ НАСАДЖЕННЯХ НА СТАРООРНИХ ЗЕМЛЯХ

Запропоновано рівняння динаміки сукцесії в штучних соснових насадженнях на староорних землях Полісся впродовж 100 років, виявлено та виранжовано чинники котрі визначають та супроводжують сукцесію.

Ключові слова: староорні землі, лісові насадження, фітомаса, сукцесія.

Актуальність дослідження особливостей сукцесії в лісових біогеоценозах викликана еволюцією ставлення суспільства до лісу – від сприйняття його як природного ресурсу до розуміння як одного із створюваних людиною типів рослинності. Практичні наслідки еволюції погляду суспільства на ліс прослідковуються з середини ХХ століття. Так, починаючи з 50-х років (1946-1996) площі лісів державного значення зростали. Наукові засади з лісовідтворення складали результати досліджень лісу як середовищеперетворюючого компоненту агроландшафтів.

Офіційним визнанням результатів згаданої еволюції ставлення до лісу слід вважати заміну в Земельному кодексі України в 2006 році назви категорії